

NOVIČE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V sredo 4. avgusta (poznoletna) 1852.

List 62.

*Hvala vinske tertice *)*

Oda.

Zdrava bodi, draga terta,
Necenljivi dar nebes,
Kras gorice, slava verta,
Zemlji najsvetejši les!

Večih čud ne dela luna,
Solnce nima te moči,
Nima take sile struna,
Ko rodiš jo, terta ti!

Ti ozdraviš serca rane,
Bolečine utopiš,
Tebi žalost se ugane,
Ti obupe odpodiš!

Ti unameš čut nebesen,
Dvigneš duha v zvezden zrak,
V persih zbujaš sladko pesen,
Čela razvedriš oblak.

Ti gostii radost daješ,
Si na piru prvi svat,
Ti na plesu pete maješ,
Zvezi vtisneš ti pečat.

Zora mu iz lica sije,
Kogar ljubiš terta ti,
Kadar druge zima brije
Kresen žar mu vžiga kri.

Gladko, kakor val po cvetu,
Tok življenja mu šumljá;
Zdravje pije vsemu svetu,
On sovraštva ne pozná.

Starček, kakor serna skaka,
Ti ga, terta, pomladiš!
Reva mine siromaka,
Sanja si kraljevi bliš.

Cvetje seješ ti v pustino,
Razsvetliš tamote kraj,
Zemljo, sicer solz dolino,
Premeniš u sladki raj.

Ni jim mere, ne števila,
Kar učiniš čudnih del;
Komaj pevec bi Ahila
Tvojo hvalo vso prepel.

Toraj, terta, zdrava bodi,
Rodi vince, ko doslej!
Večni točo ti odpodi,
On te s toplim solncom grej!

Podgorski.

Nekaj čbelarjem v opom.

Ker se čas približuje, da bodo čbelarji spet čbele tergali, jim sterd za prihodnjo klajo ali pro-

*) Na željo iz Štajarskega razodeto ponatisnemo pričujočo krasno pesmico Podgorskega iz »Slovenije« 1849, ker ravno letos obeta vinska terta svojo slavo s prežlahno kaplico poterediti. Vred.

dajo jemali, in se z mladimi rojiči za drugo leto preskerbeli, bi ne bilo odurno, ako bi se našim čbelarjem, ki so v čbelni reji še premalo izurjeni, oči odperle, in splošni čbelarski nezduhi in krivici, ki se nedolžnim in poleti tako pridnim čbelicam še skozi godi, prav gorka zaúha dala.

Tudi jez sim bil v čbelarski reči velik nôrec, in mislil sim, da ga nimam pod soncam para, ko sim vedel spomlad, ko je sneg skôpnil, čbelam luknje odmašiti, poleti rôje v panje spravljati, v jeseni jih paz z žveplam pokaditi in jih sirotice nezdušno moriti, in jim vse, kar so v vgodnih poletnih urah nanosile, pobrati. Takšim čbelar, ki pri čbelah nič družiga ne vé, ko zijale prodajati, in jih v jeseni pokaditi, še ni čbelarskiga iména zaslužil. Z družimi, navadnimi čbelarji v star rog trobiti, in misliti, da ne more in ne smé drugači kakor po starim kopitu biti, je grozna napaka. Tudi mene so več let zapored pri čbelah seme lizale, dokler me ljubezin do nedolžnih živalic in skušnja na boljši pot ni zavernila.

Marsikaki krajcar sim za méd in čbelarske bukve potrošil; ali vender slabo povračilo sim imel za to. Bral sim z velicim veseljem Poltó-ta, Kirštna, Šterna, Victuma, Krista, Janšeta, čbelarski časnik, posebno pa, in narajši čbelarčika našiga slavniga čbelarja gosp. Jurja Jonketa, stariga Čermošniškiga fajmostra. Ko sim vse te čbelarske bukve prebral, sim bil tako zmešan, da bi bil kmalo obnoril, in sim brez lastne skušnje malo več vedel, kot nič, in pri čbelah sim, namesto predovanja, jo pa rakovo nazaj zvižgal, in več škode, ko koristi imel. Nar boljši moj čbelarski učitelj so pa vender gosp. Juri Jonke bili. Ta gospod je svojiga „čbelarčika“ iz čbelne natore, ne pa iz puhliga modrovanja ali iz kakih družih bukev spisal, zato so pa tudi njegove bukve iz med vsih družih za naše kraje nar boljši; — akoravno je, se vé da, še kaj pogreškov v njih, kakor v vsacih družih, ker nihče učen z nebes ne pade. Če pa koga skušnja preuči, ga prosimo, da kar čbelno rejo zadeva, naj dobrotljivo po „Novicah“ razodene. Kar sim jez pri čbelah koristniga poskušal, vam tukaj z veseljem povém.

Kader jesen pride, to je, čas, da čbelna paša popolnoma ponéha, in čbele nič več zalege ne vsajajo, pregledam natanjko svoj čbelni stan, in poznamovam vse za prihodnje pléme zmožne, letašnje rôje, in takošne lanske, ki so mi letos radi rojili, in si za zimo dovolj sterdí nanesli; — v zaklajo pa vse čez dvé leti stare, jalove, ki niso rojiti hoteli, in mlade, prepozne, revne rojiče odmenim. Kader čbele tergati pričnem, moram

že za vse napčine in prav teške panjove vediti, ker takrat ni časa več premišljevat, ampak odročno delati. V to delo se dolziga stola, spodrezalnika (Bienenmesser), družiga krajšiga in ojstriga noža, gobe ali trohlenine za kadilo, in čiste posode za satovje poslužim. Tega dela pa ne delam o lepim gorkim vremenu, ampak o merzlim, meglenim dnevu, ali pa proti večeru, kader čbele letati pojenjajo.

(Konec sledi.)

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verne.

8. pismo.

Dragi prijatelj!

V Spoletu 16. rožnika 1847.

Asíz je 8 milj — malo več ko poldrugo uro — od Folínja na severnim robu krasniga dola nekdanje Umbrie. Umbriški dol je velika, silno rodovitna, skoraj dan hodá dolga in malo manj široka ravnina, katero od vsih strani visoki hribi objemajo. Narnižji so ti hribi okrog Peružie (Peruggia), kamor bi bil prav rad šel, ne le samo zato, de bi bil mesto ogledal, ki je, kakor pravijo, veliko, lepo in bogato in ki šteje čez 30 tisuč duš, temuč še več zato, de bi bil Trazimensko jezero vidil, pri katerim je Hanibal Rimljane strašno otepel, in ki ni delječ od mesta. Ali tovarša sta le naprej, le v Rim silila, in vesel sim moral biti, da sta me saj v Asíz spremila, od kodar sim Peružie dve uri dalječ verh zaliga prijetniga griča vidil.

Prej ko v Asíz, sim šel angeljsko Mater božjo (Mádonna degli Angeli) obiskat. Silno velika in čudovito lepa cerkev s frančiškanarskim samostanom je v Umbriškim dolu pol ure pod Asízam poleg velike ceste, ki v Peružio pelje. Sred cerkve je tudi kakor v Loretu hišica ali kapelica svete Porciunkule. — Od tod sim se še le v Asíz podal.

Asiško mesto leži precej visoko prek hriba. Nekdaj je bilo gotovo lepši in bogatejši, ko je zdaj, ker je bilo eno dvanajsterih mest Hetrurške zveze. Dandanašnji je pa zlo revno, desiravno veliko žita, vina in olja prideluje. Vse je polno beračev, ki se jim vidi, de so res potrebni. Tega je mende neprimerna razdelitev zemljiš kriva — lex agraria — od ktere niso hotli rimski gospodje nikdar nič slišati. K sreči ne šteje mestice čez 4000 duš. — Serafiškiga patriarha dragi sin ki živé pa že bolje; vidi se jim, de jim nič ne manjka, ker so prav dobro rejeni. V zalim in prostornim samostanu, ki je kakor kraljev dvor ali grad, jih velika množica stanuje, ki pojó in jedó, de je kaj! — Svetiga Frančiška cerkev, ali marveč tri cerkve ena verh druge, je že silno stara, pa vender v prav lepim redu sozidana, bogata in prav lepa. V nar spodnji je pod altarjem svetnikov grob; srednja je polna krasno pisanih podob, med kterimi je tudi nekoliko Džjotovih (Giotto); — in verh te je še tretja, ki je Papeževa cerkev (Cappella Papale), kar je velika čast. Ko sim bil cerkev ogledal, mi je menih, ki me je okrog vodil, še spomín ponudil. Kaj meniš, kaj? — V popír z natisnjenim napisam zavitiga prahú od groba Serafiškiga patriarha; — in pa še terdil mi je, de ni boljšiga leka za merzlico, grižo in druge take bolezni. De bi ga muri popil! Pa kaj sim hotel? Vzel sim zapečateni popirček in še ga imam, in — res nisim od takrat še ne merzlice ne griže dobil, se vé de zavolj tistiga — prahú!

V Asízu sim še tudi cerkev nunsniga samostana sv. Klare obiskal. Nune hranijo tú v posebni kapelici, v katero se iz cerkve le skozi okno vidi, ko se odmaši, veliko, silno staro podobo križaniga Jezusa, ktera se je nek nekdanj s svetim Frančiškom prav prijazno pogovarjala.

— Tudi nuna, ki mi je to podobo kazala, mi je dala dober lek za merzlico in ako me bo trebuh bolel, namreč majhno posušeno cvetlico, ki na grobu svete Klare raste. Tudi kadar glava boli in za zobe — je djala — dobro pomaga. Iz tega vidiš, dragi prijatelj, de na Laškim skoraj ni moč človeku zboleti! — Poslednjič sim še na mestnim tergu klonico (Atrium) nekdanjiga Minerviniga tempeljna ogledal. Šest prav lepih stebrov s kapitelji ali nadstebniki še stoji, ki pričujejo, de Asíz je bil nekdanj lepši mesto ko dandanašnji.

Potem sim šel v Folínj nazaj, in po kosilu naprej zmiram po ravnim lepim polji v Spolét, kjer sim prenočil. Pri Spoletu je konec Umbriškiga dola, in spet ima popotnik grozno visoke gore pred seboj, odraselke Apenínov, ki se čez celo Italio razpenjajo.

Spolet je staro staro, pa ne veliko mesto, in ne šteje čez 8000 duš. Leži prek visociga hriba, verh kteriga je velik terden grad, kjer je do 700 jetnikov zapertih. — Čez silno globoko strugo ali prepad (Vertiefung, Schlucht) za tem hribam je vodovod (Aquaeduct) po čudovito lepim mostu napeljan, ki izverh drugih hribov vodo ne le v mesto, temuč tudi v grad ali tabor daja. Most je na desetih obokih iz živo-rudečih opek, 335 rimskih čevljev visok in 970 dolg. Tak je, de sim se ga komaj nagledal, in de se mi potem ni ljubilo kaj družiga gledati. V silni strugi ali v jarku pa ni bilo kancika vode, desiravno je pozimi in o deževnim vremenu hudo dereč potok. — V Spoletu sim bral na starodavnim oboku, kjer so bile nekdanj mestne vrata, star latinski napis, s kterim so nekdanj Spoletančani bahali, de so Hanibala, ko se je bil po terdim boji poleg Trazimenskiga jezera približal, de bi mesto vzel, serčno odgnali.

Ogled po svetu.

Pravda zavolj Božjiga groba v Jeruzalemu.

V zadevah Božjiga groba v Jeruzalemu se je od tistiga časa spet huji pravda vnela, od kar je turški sultan vse pravíce, ki jih je Francoski vladi že obljubil, nenadama spet nazaj vzel.

Pismo v časniku „Ind. belge“ razodene zastran tega med drugim tole:

„V cerkvi Božjiga groba v Jeruzalemu opravljajo od leta 1342 Frančiškanarji božjo službo za rimsko-katoljske kristjane, in katoljska francoska vlada je že od nekdanj varhinja rimsko-katoljske cerkve v Palestini. Kristjani staroverski (pravoslavni) pa, ki ne spoznajo papeža, stojé pod varstvom ruskiga cara. S staroverci se družijo Jermenci, ki se od njih le v tem ločijo, da ne častijo sv. device Marie. Ker pa Jermenec kot „raja“ ali neturški podložnik, pravico ima si ondi kmetijstva prilastiti in je bogat, imajo Jermenci nar lepši in premožniši samostan (kloster) v Jeruzalemu; za to je njih zveza s staroverskimi Gerki Gerkam velik dobiček.

Le spoznovavci imenovanih tréh vér imajo veljavnost v Palestini; protestantov je scer tudi nekaj tam, pa ker jih je malo, so brez vse veljave.

V svetišču v Betlehemu je oltar starovercov, jaslice pa so rimskih katoljčanov. Ker pa staroverci sovražijo vsaciga, ki ni njih vére, zaničujejo tudi to svetišče tako, da so lepotije jaslic že zlo poškovali. S tem sovraštvam kažejo Gerki, da so scer terdi staroverci, na vsako vižo pa slabi kristjani, ker celò na tistim mestu, kjer je zibelka Kristusa tékla, ki je ljubezin kot prvo zapoved kristjanske vére postavil, svoje strasti krotiti ne morejo. Tudi na družih mestih so pravíce rimskih katoljčanov zlo razžalili; grob viteškiga branitelja katoljske vére, Bogomira Bouillonkiga, so zakrili z zidam.

Teh krivic noče Francoz v iménu katoljčanov dalje

„za terto je zajčjek (zajčji gnoj) nar bolji“, nam kaže o ti bolezní pot, da imamo tertam celo malo ali nič gnojiti. Tudi nograde preveč močiti (vode preveč v nograde napeljavati) ni dobro.

Kar pokončanje kužnine vtiče, je res, da je séme plesnjivca tako majčkino, da se posamno ne vidi, kjer ga je malo; kjer ga je pa veliko, se vidi in tudi odúha. Treba je tedaj, ako hočemo kužnino pokončati, da pokončamo do dobriga vse plesnjivo listje, tersje in grojzdje, to je, da čisto vse sožgemo. Kjer to celò ni mogoče, naj se vse zakoplje v jame, ki so z vodo in nevgašenim apnam napolnjene.

Nevarno je tako plesnjivo šaro na gnoj metati. Na gnoji se kužno séme živo ohrani.

Potrebno je tudi (kar je že izvedeni vinorejic Benjamin Bouchardt svetoval), da se v jeseni, ko je listje odpadlo, pa tudi spomladi, preden zeleneti začne, cela terta dobro umije, in tako vsiga plesnbniga sémena očisti. Tudi za to umivanje je žveplena voda posebno dobra.

Tako se glasi naznanilo kmetijskiga ministerstva, ktero brez pomude naznanimo vinorejcam na Slovenskim, ki bi utegnili pomoči potrebovati. Naj bi nasvetovani pripomočki tudi gotovi bili!

Nekaj čbelarjem v opom.

(Konec.)

Kader panj, kteriga razdréti mislim, iz ulnika vzamem, ga nekoliko proč od ulnika na stol narobe položim, to je tako, da spodnja dilja, po kateri čbele vùn in noter letajo, na verh pride. Mu od zadej skončnico proč vzamem in ga odprem, da ga dobro pokaditi zamorem. Kader čbele začutijo, da je treba bežati, in se za prid in pot pred dimam jokati, jo naglo naprej pobašejo, in veselje, s svojim zavratnikom se boriti, popolnoma zgubé. Kader čutim, da so se čbele že blizo sprednje skončnice preselile, jim še le letenico (Flugbret) z dlétam odbolgnem in jih do dobriga odkrijem in še enkrat tako pokadim, da posluh, vid in pamet zgubé, in jih popolnoma mik zapustí, še komu se v lase spustiti.

Potem še le pričnem z nožem ali spodrezalnikom satovje spodrezovati, in ga vùn jemati, in če se ga še ktera presilna čbelica derží, jo z gosjim peresam k drugim spred na kup pomedem. To delo s pičlim dimam in spodrezovanjem tako dolgo terpi, da naposled same čbelice polne tuge in obupa spred na dilji obvisé. Potem pa prazen panj z obropanimi čbelami od stola vzdignem in ga v ulnik nesem.

V ulniku odprem nektère tri ali štiri za prezimo pripravljene panjove, in denem v vsaciga nekaj takošnih beračic. Zato delo je penjanica ali gosje peró nar boljši. S kakošnim groznim veseljem te živalice tukej k svojim sosedinjam gredó, in s kakšnim usmiljenjem jih ptujke sprejmejo, naj bi se šel lesém berač pa nevošljivic učiti, kar se popisati ne dá. Obropane čbelice se zde v družih panjih s ptujimi čbelami popolnoma združijo, in mačica obropanca, kamor pride še tisto noč svoje življenje zgubi, in drugi dan na pajnovi bradi za pokop mertva leží; njena druhal pa se po družih panjih za prihodnjo spomlad v prid drugim preživi.

Tako jez z vsimi obropanimi čbelicami ravnám, pomnožím in okrepím vse prezimike. Spomladi naglo zalego in roje napravijo, se jih plesnoba nikoli ne polastí, in nič več ne povžijejo, kakor druge. Ali ni tedaj gérda nezduha, nedolžnost z žveplam mo-

riti, ki jo lahko in za prihodnji čbelarski prid obračamo.

Veselje, preserčno veselje imam, da sim jo najdel čbelarjem prav dobro novico, posebno pa že zato, ker se dandanašnji po vsih keršanskih državah milost do živalic priporoča!

Nektère očite, ki bi si jih s svojo novo ravnavo s čbelami na vrat navleči utegnil, bi slednje znale biti:

1. To delo je za kmeta premudno. Kmet nima časa se s čbelami predolgo vkvarjati, ima več skerbí v glavi, ko se s čbelami motiti; posebno v jeseni, kader dostikrat od dela in zmote ne vé, kje mu glava stoji. Povém ti pa, da to delo ni nikakor tako zamudno, kakor si kdo domišluje, ker ga lahko tudi hitro odpraviš. V 2 ali 3 večerih prav po lahkama 15 do 20 panjev podreš.

2. Ker je več čbel, več živeža gré, — bo kdo drug rekel. Ali to je pri drugi živali res, pri čbelah pa ne. Prav dober panj sim z 10 funti stérdí lepo ohranil, ga prezimil in dal mi je cele tri roje. Ko bi me skušnja ne bila prepričala, bi te morebiti debelo gledati in ti verjeti utegnil, ali skušnja mi je bolji učitelj, kakor kak besedač.

3. Nekteri panjiči so že v jeseni slabi, malo zaloge imajo, in ko bi jim še čbel dal, bi jo hitro potrosile, — zna réči tretji.

Prav slabih ali šebkih panjev tako za prezimo šparati ne gré. Kdor iz nič kaj storiti misli, bi mogel ali Bog ali pa nôrec biti. Če pa dvomim, da bi mi kak panjičik zime ne prebil, mu kake kose polniga satovja priložim, in ohranim ga, da sim vesel.

Kako se čbele pozimi prav dobro in zdrave ohraniti dajo, me boste drugikrat slišali. Za zdaj vas lepo pozdravim. M—d.

Ogled kmetijstva na Angleškim.

(Dalje.)

Drenaža.

Glinjene cevi ali róre po grabnih v zemljo pokladati, da skozi nje preobilna mokrota odteka in se zemlja tako osuši in rodovitniši napravi, se pravi v angleškem jeziku zemljo drenažiti.

Zemljo po različno napravljenih vodotokih na suho devati, je že stara reč, — to pa je nova znajdba, da se posebne cevi ali róri v ta namen pod zemljo pokladajo. Ta naprava je dandanašnji na Angleškem zelo navadna in tudi potrebna, ker je zemlja po večjim delu ravna, se tedaj voda odtekati lahko ne more, in tudi zavoljo tega ne, ker je večidel ilovnata ali celò močirna in šótasta; verh vsiga tega se, kakor smo že slišali, tudi polti malo osuši.

Iz tega se razvidi, da je drénaža, ktera se vsaki ilovnati in bolj mokrotni zemlji kaj dobro prileže, na Angleškim še posebno potrebna.

Lan.

Lanú na Angleškim in v Škocii sila malo pridelujejo. Na Irskim, kjer je revšina velika, so se poslednjih 10 let prav pridno lanoreje poprijeli, in kraljice mož je sam na čélo neke lanorejne družbe stopil, da bi se ta reč bolj na noge spravila.

Ker pa je silno veliko na tem ležeče, da se lan dobro in hitro godí, so se poprijeli dvéh novih znajdb. Eno je najdel neki g. Schenk, drugo Klausen.

Po Schenkovim se suh in po enaki dolgosti izbrani lan v snopiče poveže in v okroglate z vodo